

Ördög Tibor: Politikai hatalommegosztás és ellensúlyok a Balkánon, különös tekintettel Szerbia, Horvátország és Szlovénia intézményrendszerére
(*ELTE ÁJK, Politikatudományi Doktori Iskola*)

A posztjugoszláv térség államaiban kialakuló demokratikus politikai rendszerek összehasonlító elemzése még várat magára a társadalomtudományokban. Ennek következtében kevés szó esik azon alkotmányos intézményekről is, melyek ellensúlyként tudnak megjelenni a végrehajtó hatalommal szemben. Tanulmányomban ezen alkotmányos intézményeket kívánom bemutatni a politikatudomány eszköztudományának segítségével.

A hatalommegosztás és az ellensúlyok közjogi szinten kialakult rendszerét alkotmányos és politikai szintű elemek egészítik ki. A közjogi jellegű hatalommegosztás akkor válik erőteljesebb politikai hatalommegosztássá, ha az egymással szembenálló intézmények a különböző politikai szereplők befolyása alatt állnak.

1. A kormánnyal szembeni legfontosabb ellensúlynak Nyugat-Európában az **alkotmánybíróságok** számítanak. Mind a Szerbiai, a Horvát és a Szlovén Alkotmánybíróság az alkotmány rendelkezései szerint önálló és független állami szervek, amelyek az alkotmányosságot, törvényességet, valamint az emberi- és kisebbségi jogokat védik. A határozatok véglegesek, végrehajthatóak és mindenkire nézve kötelező erejűek.

Mielőtt az alkotmánybíróságok jellemzésére és feladataik meghatározására rátérnék, a világban és a régióban található alkotmányosságot védő szerveket szeretném röviden szemléltetni. Az európai modell szerint – melybe a három vizsgált ország alkotmánybírósága is beletartozik – legfőbb jellemző, hogy az ellenőrzésre egy külön testületet állítanak fel. Ilyen működik például Ausztriában (1920), Németországban (1951), Olaszországban (1955), Portugáliában (1976), Törökországban (1976), Spanyolországban (1980), Lengyelországban (1985), valamint Kelet-Közép-Európa valamennyi államában a rendszerváltások után.¹²⁸ Az angolszász modell szerint valamely bírói fórum látja el az alkotmányvédelmi feladatokat, például az Amerikai Egyesült Államokban a szövetségi Legfelsőbb Bíróság. Speciális fórumokat is létrehozott az államok, mint például Svájcban a Szövetségi Bíróság, Liechtensteinben az Állambíróság, Belgiumban az Egyeztető Bíróság (1983), továbbá Franciaországban az Alkotmánytanács (1959).¹²⁹ Vannak olyan országok is, ahol nincs alkotmánybíráskodás, mint például az Egyesült Királyságban, Hollandiában vagy Cipruson.¹³⁰

A régióbeli államok eltérő megoldásokat alkalmaztak az alkotmánybíróságok létrehozásánál. Albániában 1992-ben hozták létre az alkotmánybíróságot; a kilenc tagot a parlament beleegyezésével a köztársasági elnök nevezi ki. Megbízatásuk kilenc évre szól, és háromévente harmadukat rotációs alapon újraválasztják.¹³¹ Montenegróban már az 1963-as montenegrói alkotmány nevesíti az intézmény felállítását, melyre 1964-ben sor is került, majd 1992-ben a demokratizálódás jegyében újraalapításra került sor.¹³² A hattagú testületet az államfő nevezi ki saját hatáskörében három éves mandátummal.¹³³ Bosznia-Hercegovinában is az 1963-as jugoszláv alaptörvény tett lehetővé először az alkotmánybíróság felállítását, majd 1995-ben hozták létre mai szervezetrendszerét.¹³⁴ Az öt tagot öt évre választják meg a következő megoszlásban: négy tagot Bosznia-Hercegovina Föderáció delegál, két tagot a Szerb Köztársaság, míg további három tagot az Európai Emberi Jogok Bíróságának elnöke delegálhat a szövetségi

¹²⁸ Kukorelli István (szerk.): *Alkotmánytan I.*, Osiris Kiadó. Budapest. 2007, 443. o.

¹²⁹ *U.o.* 444. o.

¹³⁰ Körösenyi András–Tóth Csaba–Török Gábor: *A magyar politikai rendszer*, Osiris Kiadó. Budapest. 2005. 527. o.

¹³¹ Az albán alkotmánybíróságról szóló törvény. Forrás: <http://www.gjk.gov.al/>
(Letöltve: 2012.01.23.)

¹³² *Constitutional Court history*. Forrás: <http://www.ustavnisudcg.co.me/engleska/istorijate.htm>
(Letöltve: 2012.01.23.)

¹³³ *About the Court/Justice*. Forrás: <http://www.ustavnisudcg.co.me/engleska/sudijee.htm>
(Letöltve: 2012.01.23.)

¹³⁴ *O Sudu*. Forrás: <http://www.ccbh.ba/srp/article.php?pid=1171&kat=603&pkat=609>
(Letöltve: 2012.01.23.)

elnökséggel egyeztetve.¹³⁵ Macedóniában az 1964-es létrehozatal után 1991-ben már felállították az új szabályokon nyugvó testületet.¹³⁶ A parlamentet illeti meg az alkotmánybírák megválasztásának joga, akik kilenc tagot kilenc évre választanak meg.¹³⁷ Koszovóban az 1969-es alapítást követően csupán 2001-ben állították fel az önálló alkotmánybírószéket.¹³⁸ A kilenc tagú testületben szokatlan szervezeti struktúrát hoztak létre, mivel egy elnökhelyettesi pozíciót is megalkottak.¹³⁹ Szlovéniában az 1963-ban felállított szervezetet 1991-ben szervezték újjá.¹⁴⁰ Az alkotmánybírószék kilenc tagját kilenc évre a parlament választja meg és az államfő nevezi ki.¹⁴¹ (A régióban működő alkotmánybírószékekről lásd az 1. számú mellékletet.)

A szerb, a horvát és a szlovén alkotmánybírószék feladatait három csoportra oszthatjuk, melyekben eltérő mértékben, de a politikai rendszert befolyásolni képesek:¹⁴²

– Kormányal szembeni:

A törvényeknek és egyéb általános aktusoknak az alkotmánnyal, és nemzetközi szerződésekkel való összhangját, továbbá az egyéb általános aktusoknak a hatályos törvényekkel való megfelelését vizsgálhatja. Ebben az eljárásban lehetősége nyílik a testületnek, hogy a kormány és a miniszterek rendeleteit vizsgálat tárgyává tegye; ezzel pedig a kormány politikai döntéseire kihatással lehet.

– Önkormányzatokkal szembeni:

Szerbiában az autonóm tartomány(ok) és helyi önkormányzatok státútumának és általános aktusainak az Alkotmánnyal, illetve a törvényekkel való összhangját vizsgálhatja. Horvátországban az ország területi beosztásának megfelelően a regionális és helyi (területi) önkormányzatok státútumának és általános aktusainak az alkotmánnyal, illetve a törvényekkel való összhangját vizsgálhatja.

– Egyéb szervezetekkel szembeni:

A szerb alaptörvény az alkotmánybírószék elé utalja azokat a döntéseket, melyek a közfeladatot ellátó szervekkel kapcsolatosak. Legnagyobb befolyásolási potenciál itt figyelhető meg, mivel közvetlenül a politikai pártok aktusairól, törvényes működésükről és betöltésükről is a testület jogosult kizárólag dönteni. Emellett a szakszervezetek működése tekintetében is ellenőrzési jogosítványai vannak, amelyet a kormány használhat ki a maga javára, míg a kollektív szerződésekkel kapcsolatos felülvizsgálat során is nagy befolyásra tehet szert a szerb alkotmánybírószék a munkaadók és a munkavállalók befolyásolásában.

A horvát alkotmánybírószék feladata az alkotmányjogi panaszok kivizsgálását, a joghatósági viták rendezését, az államfő felelősségre vonását, a pártok működésének felügyeletét, ellenőrzi a népszavazások és választások törvényességét, valamint fellebbviteli alkotmányossági útmutatót ad ki büntetőügyek esetében.

¹³⁵ *Constitution of Bosnia and Hercegovina, Article VI: Constitutional Court.*

Forrás: http://www.ccbh.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_engl.pdf
(Letöltve: 2012.01.23.)

¹³⁶ *Za Ustavnog sud/Istorijat.* Forrás:

<http://www.constitutionalcourt.mk/domino/WEBSUD.nsf>
(Letöltve: 2012.01.23.)

¹³⁷ *Za Ustavnog sud/Sostav i organizacija.*

Forrás: <http://www.constitutionalcourt.mk/domino/WEBSUD.nsf> (Letöltve: 2012.01.23.)

¹³⁸ *History.* Forrás: <http://www.gjk-ks.org/?cid=2,2> (Letöltve: 2012.01.23.)

¹³⁹ *Organizational chart of the Constitutional Court.*

Forrás: http://www.gjk-ks.org/repository/docs/organogrami_gjk_ang.pdf (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁴⁰ *About the Court/Institution/Position.*

Forrás: <http://www.us-rs.si/en/about-the-court/institution/> (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁴¹ *Constitution/VIII: The Constitutional Court.*

Forrás: <http://www.us-rs.si/media/full.text.of.the.constitution.full.text.pdf> (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁴² *Zakon o Ustavnom Sudu Republike Srbije.*

Forrás: <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/sr-Latn-CS/72-100030/zakon-o-ustavnom-sudu>
(Letöltve: 2011.12.08.)

A szlovén alkotmánybíróság feladatai közé tartozik a vitás kérdések megoldása, amely felmerülhet az állam és a helyi önkormányzatok között, bíróságok és más állami intézmények, a Képviselőház és a köztársasági elnök, vagy a kormányfő között.¹⁴³

A Szerbiai Alkotmánybíróság gyakorlati működése számos nehézségbe ütközik. Az új alkotmánynak megfelelően 2006-ban hozták létre az új összetételű intézményt. Az alkotmányban szavatolt 15 fős testület utolsó tagjait csak ez elmúlt évben sikerült megválasztani a politikai pártok és a bonyolult kiválasztási rendszernek köszönhetően.¹⁴⁴ Hivatalosan a testület nem határozta meg azokat a politikai kérdéseket (politikai doktrínát), melyeket „nem kíván” megtárgyalni, mivel azok a politikai pártokra tartoznak. Az Alkotmánybíróság határozatait olvasva megfigyelhető, hogy a legkisebb politikai tartalommal bíró témák tárgyalását is elutasítják, csupán a „legszükségesebb” eljárásokat folytatják le.¹⁴⁵

A horvát alkotmánybíróság – amennyiben úgy ítéli, meg hogy az adott jogszabály az alkotmánnyal vagy a törvényekkel nincs összhangban – akkor hatályon kívül helyezheti; amennyiben pedig sérti az emberi és szabadságjogokat vagy egyének és csoportok között egyenlőtlen helyzetet teremt, megsemmisíti az adott jogszabályt. Az alaptörvény értelmében a horvát alkotmánybíróság személyi testületét 13 bíró alkotja. Az alkotmánybíróvá válás feltétele, hogy az illető jelölt horvát állampolgár legyen, jogász végzettséggel rendelkezzen és legalább 15 éves munkatapasztalattal bíró ügyvéd vagy tudományos tevékenységet folytató egyén legyen. Jelöltállítási jog illeti meg az igazságszolgáltatási szerveket, a jogtudományi iskolákat, a kamarát, a jogászai szövetségeket, a politikai pártokat és a magánszemélyeket egyaránt. A parlament illetékes bizottsága meghallgatja a jelölteket és jelöltlistát készít. Az a jelölt szerzi meg a nyolcéves mandátumot, aki az összes parlamenti képviselő szavazatának a többségét megszerzi.

Szlovéniában az alkotmánybíróságot 1991. december 23-án hozták létre.¹⁴⁶ Az alkotmánybírósról szóló törvényt 1994-ben fogadták el, majd 1997-ben módosították, az eljárási szabályokat pedig 2007-ben módosították. Az alkotmánybíróság jelenleg kilenctagú testületként működik. A jelölés az államfőt illeti meg, a Képviselőház pedig megválasztja őket az összes képviselő többségének a szavazatával kilenc évre, mely funkció nem újraválasztható meg.¹⁴⁷ Az alkotmánybíróság elnökét a tagok titkos szavazás útján választják meg három évre.¹⁴⁸ Szigorú összeférhetlenséget határoztak meg számukra, így nem lehet alkotmánybíró, aki más állami tisztséget lát el, helyi önkormányzati tisztségviselő vagy valamely pártnak, vagy érdekszervezetnek a tagja.¹⁴⁹

2. A kormánnyal szemben ellensúlyt jelent az **államfői intézmény**. A köztársasági elnök a parlamenttel azonos legitimitációval rendelkezik, mivel közvetlen választás eredményeként nyeri el tisztségét; így magával a kormányfővel szemben is szélesebb támogatottságot élvez. Ezt ellensúlyozandó az alkotmány leginkább reprezentatív feladatokat szán a köztársasági elnöknek. Mégis megfigyelhető, hogy az államfők szerepfelfogása mennyiben változékony, és mennyire képesek kiterjesztően értékelni saját hatáskörüket. (A régió államfőit lásd a 2. számú mellékletben.)

3. A demokrácia képviseleti intézményeinek hatalma nem kizárólagos, mert a **közvetlen demokrácia** elve a népszavazáson/népi kezdeményezésen keresztül érvényesül. A szerb alkotmány kimondja, hogy a szuverenitás a polgároktól ered, melyet ők népszavazás, népi kezdeményezés és szabadon választott képviselőik által gyakorolhatják; míg a horvát alaptörvény a képviseleti demokrácia mellett csupán a népszavazást említi.

¹⁴³ Szlovén Köztársaság Alkotmánya 160. szakasz.

Forrás: http://www.servat.unibe.ch/icl/si00000_.html (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁴⁴ *Ustavni Sud Srbije*. Forrás: http://www.ustavni.sud.sr.gov.yu/sastav/lat_index.php (Letöltve: 2011.12.08.)

¹⁴⁵ *Ustavni Sud Srbije*. Forrás: http://www.ustavni.sud.sr.gov.yu/sudska_praksa/lat_bilteni.php (Letöltve: 2011.12.08.)

¹⁴⁶ *Republic of Slovenia Constitutional Court. About the Court. Position.*

Forrás: <http://www.us-rs.si/en/about-the-court/institution/> (Letöltve: 2012.08.06.)

¹⁴⁷ Szlovén Köztársaság Alkotmányának 163. és 165. szakasza.

¹⁴⁸ *Republic of Slovenia Constitutional Court. About the Court. Organisation.*

Forrás: <http://www.us-rs.si/en/about-the-court/institution/organisation/> (Letöltve: 2012.08.06.)

¹⁴⁹ Szlovén Köztársaság Alkotmányának 166. szakasza.

A szerb alaptörvényben garantált közvetlen demokrácia intézményei:

– Törvény-előterjesztési jog:

Az alkotmány kimondja, hogy minden népképviselőt, a kormányt, az autonóm tartomány képviselőházát valamint legalább 30 000 választópolgárt megillet a törvény-előterjesztési jog.¹⁵⁰ A ritka használata miatt a törvény-előterjesztési jog a szakirodalom szerint nem tartozik bele a szélesebb értelemben használt közvetlen demokrácia fogalomkörébe.

– Népi kezdeményezés:

„A népi kezdeményezés általában a törvényhozó szerv hatáskörébe tartozó döntések, jogszabályok meghozatalának a kezdeményezésére irányul. Szűkebb értelemben az alkotmányrevízió, illetve a törvényhozási eljárás kezdeményezésének a jogát jelenti a választók meghatározott része által.”¹⁵¹

– Népszavazás:

Az alkotmány értelmében léteznek országos és helyi népszavazások. Népszavazást döntéshozatal vagy véleménynyilvánítás céljából lehet tartani, ennek elrendeléséről kizárólag a parlament jogosult dönteni. A parlamenti képviselők többségének vagy legalább 100 000 választópolgár követelésére a Népképviselőház a hatáskörébe tartozó kérdésről népszavazást ír ki (tehát kötelező kiírnia és nincs mérlegelési joga).¹⁵² Népszavazás tárgyát nem képezhetik a nemzetközi szerződésekből eredő kötelezettségek, az emberi- és kisebbségi jogokról és szabadságjogokról szóló törvények, az adó- és egyéb pénzügyi törvények, a költségvetés és zárszámadás, a rendkívüli állapot bevezetése, a közkegyelem, sem pedig Népképviselőház választási jogkörébe tartozó kérdések. Az autonóm tartomány megszűnéséről is népszavazást kell kiírni.

A horvát alkotmány értelmében szintén léteznek országos és helyi népszavazások. Népszavazás lehet kötelező vagy tanácsadó jellegű. A választópolgárok legalább 10%-ának ajánlása szükséges a népszavazás kiírásához.¹⁵³ A horvát alkotmány szerint alkotmánymódosítás esetén a köztársasági elnök is indítványozhat népszavazást a kérdésről, azonban ekkor a miniszterelnök ellenjegyzésére is szükség van. A tiltott kérdések listája megegyezik a Szerbiánál említettekkel.

Országos referendumokra ritkán kerül sor a két országban, ennek hátterében az állhat, hogy a politikai kérdéseket a pártok nem kívánják a lakosság elé vinni, és hosszadalmas szavazásokba bocsátkozni az ügyek eldöntésekor. Csupán az ország belső legitimitációját és szuverenitását érintő témákban történt népszavazás. Szerbiában az elmúlt tíz év folyamán csupán 2006. október 28–29-én tartottak országos népszavazást az új alkotmány elfogadásáról. Az alacsony részvétel (45,35%) mellett megtartott referendumon a válaszadók 53,04%-a támogatta az új alapokmányt, míg az ellenzők 1,47%-ot tettek ki a leadott voksokból.¹⁵⁴ Horvátországban az első országos népszavazás témája a Jugoszláviától való függetlenedésre vonatkozott 1991. május 19-én. 86,56%-os részvétel mellett a horvátok 94,17%-a a függetlenség mellett szavazott, míg 1,2% a szövetségben való részvételre.¹⁵⁵ A horvátok második referendumán az Európai Unióhoz való csatlakozásról 2012. január 22-én tartottak népszavazást, ahol a 43, 51%-os részvétel mellett a szavazók 66,27%-a támogatta az unióba való belépést, míg 33,13% ellene voksolt.¹⁵⁶

¹⁵⁰ Szerb Köztársaság Alkotmánya 107. szakasz.

Forrás: <http://www.zenta-senta.co.rs/doc/20061226alkotmanyhu.pdf> (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁵¹ Kukorelli: *i. m.* 176. o.

¹⁵² *Ustav Republike Srbije član 108.*

¹⁵³ *Ustav Republike Hrvatske član 86.*

Forrás: <http://www.usud.hr/uploads/Redakcijski%20prociscen%20tekst%20Ustava%20Republike%20Hrvatske.%20Ustavni%20sud%20Republike%20Hrvatske.%2023.%20ozujka%202011.pdf> (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁵⁴ *Rezultati izjašnjanja.* Forrás:

http://www.rik.parlament.gov.rs/latinica/propisi_frames.htm

(Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁵⁵ *19. Svibnja - Referendum o hrvatskoj samostalnosti.*

Forrás: <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=1767&sec=461> (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁵⁶ *Službeni nepotpuni rezultati državnog referenduma.*

Forrás: <http://www.izbori.hr/2012Referendum/rezultati/rezultati.html> (Letöltve: 2012.01.23.)

Szlovéniában a közvetlen demokrácia eszköztárából a következők garantáltak alkotmányos szinten:

– Törvény-előterjesztési jog:

Törvény-előterjesztési jog illeti meg a kormányt, a Képviselőház tagjait, továbbá ötezer választópolgárt.¹⁵⁷ Látható, hogy az alkotmány által garantált lehetőség kevesebb választópolgárhoz köti az előterjesztést, mint Szerbiában, ami arányban áll a lakosság számával.

– Népszavazás:

Az 1994-ben elfogadott, és máig négy alkalommal módosított törvény értelmében népszavazást a törvényhozás azokban a kérdésekben írhat ki, melyeket törvénnyel szabályoznak. A népszavazás eredménye ekkor köti a Képviselőházat, továbbá akkor is kötelező az eredménye, ha a kiírás kezdeményezője a képviselőházi tagok egyharmada, az Államtanács, továbbá 40 000 választópolgár volt a kezdeményezője. Az ügydöntő népszavazás mellett a törvény véleménynyilvánító referendumot is biztosít a választópolgárok számára. A népszavazás, akkor érvényes és eredményes, ha a választók több mint fele részt vett a szavazáson és a többség azonos álláspontot fogalmazott meg.¹⁵⁸ A népszavazás tárgya alól három kivételt említ a törvény: nemzetközi szerződés tárgyát képező kérdés, a költségvetéssel összefüggő kérdéseket, továbbá azokat, melyeket gyorsított eljárásban fogadtak el az ország rendkívüli vagy honvédelmi érdeke vagy szükséghelyzet esetén.¹⁵⁹

– Népi kezdeményezés:

Az alkotmány módosítását legalább 30 000 választópolgár kezdeményezheti, míg törvényjavaslatot 5 000 polgár jogosult indítani. A kezdeményezést a Képviselőháznak kell címezni és feltüntetni a módosítás tárgyát. Az országgyűlésnek a kézhezvételtől számított 60 napon belül kell döntenie a kérdésben.¹⁶⁰

Szlovéniában máig 13 referendumot tartottak többek között a képviselőházi választások módjáról 1996-ban, majd a vasútról, telekommunikációról és kereskedelemről 2003-ban.¹⁶¹ Fontos megemlíteni, hogy az új alkotmány elfogadásáról nem rendeztek népszavazást az országban, így az EU és NATO-csatlakozásról szóló referendumot emelem ki az összehasonlíthatóság miatt. A két szervezethez való csatlakozásról 2003. március 23-án tartottak országos népszavazást. A szlovének nyugati elkötelezettségét jól mutatta, hogy a részvételi arány elérte a 60,29%-ot.¹⁶² Az EU-hoz való csatlakozást a megjelentek 89,61%-a támogatta és 10,39% ellenezte a belépést; a NATO-nál már alacsonyabb volt a támogatottság, 66,02% a belépés mellett voksolt, míg 33,98% a biztonságpolitikai szervezettől való távolmaradást választotta.¹⁶³

4. A kormány gazdaságpolitikai autonómiáját csökkenti a **jegybank** függetlensége, így a Szerbiai Nemzeti Bank (*Narodna Banka Srbije* – NBS), a Horvát Nemzeti Bank (*Hrvatska Narodna Banka* – HNB), valamint a Szlovén Nemzeti Bank (*Banka Slovenije* – BS) elnökének tevékenysége. Az alkotmányok kimondják, hogy a nemzeti bankok a köztársaságok központi bankintézményei; önállóak, munkájuk felett a Népképviselőház/*Sabor*/Képviselőház gyakorol felügyeletet és neki tartoznak felelősséggel.¹⁶⁴ A jegybankelnök erős legitimációját az adja, hogy az összes parlamenti képviselő többségével választják meg a tisztségre mindhárom államban. Az országok alkotmányozói az Európában kivételesnek számító német modellt alkalmazták, és nem rendelték alá a központi bankokat a pénzügyminisztériumoknak, mint számos Nyugat-Európai

¹⁵⁷ Szlovén Köztársaság Alkotmánya 88. szakasz.

¹⁵⁸ Szlovén Köztársaság Alkotmánya 90. szakasz.

¹⁵⁹ Szilágyi Imre: *Konszolidált demokrácia jött-e létre Szlovéniában?* Politikatudományi Szemle XXI. évfolyam, 2012/2 szám, 87. o

¹⁶⁰ Zakon o referendumu in ljudskih inicijativi člen 57–59. Forrás: <http://www.media-forum.si/slo/pravo/pravni-viri/zakon-o-referendumu.pdf> (Letöltve: 2012.08.07.)

¹⁶¹ *Referendumi*. Forrás: <http://volitve.gov.si/> (Letöltve: 2012.08.07.)

¹⁶² *Referenduma EU in NATO*. Forrás: <http://www.dvk.gov.si/referendum/eu-nato/> (Letöltve: 2012.08.07.)

¹⁶³ *U.o.*

¹⁶⁴ Lásd Szerb Köztársaság Alkotmánya 95. szakasz, Horvát Köztársaság Alkotmánya 53. szakasz, Szlovén Köztársaság Alkotmánya 152. szakasz.

államban.¹⁶⁵ Az NBS/HNB/BS ellensúlyi szerepét tovább erősíti azon rendelkezés, melynek értelmében a jegybank – a pénzügyminisztériummal egyeztetve – a kormánytól függetlenül felel a monetáris politika alakításáért. Így egyfajta együttműködésre van „kényszerítve” a kabinet és a központi bank, és kölcsönös konszenzus árán tudnak csak megegyezni. Szerbia kivételt képez 2012-től, ugyanis az ugyanezen évi jegybankról szóló törvény ellentmond a függetlenségnek és a kormány dominál felette.¹⁶⁶

A három vizsgált ország eddigi bankkormányzóit nézve, szembeötlő, hogy a demokratikus stabilitás egyre magasabb fokán, egyre stabilabb kormányzók voltak az egyes országok élén. Szlovéniának máig mindösszesen három jegybankelnöke volt, akik sikeresen bevezették a tollárt, majd az euro-övezeti tagság kritériumait teljesítve az eurót is. Horvátországban, az 1990-es években még gyakran váltották egymást az elnökök, míg 2000-tól több mandátum elejéig Željko Rohatinski vezette az ország központi bankját. Szerbiában gyakori támadás éri a jegybankot a kormány részéről, így függetlensége veszélyben van folyamatosan. Ezt jelzi, hogy gyakran pártemberek kerülnek a vezetői tisztségben, ha viszont független vezet az intézményt, akkor gyakran lemondással végződik jegybankelnöki karrierjük. (A bankkormányzókat a 1. számú táblázat tartalmazza).

1. számú táblázat: Bankkormányzók

Szerbia	Horvátország	Szlovénia
Mladan Dinkić (G17 Plus) (NBJ: 2000.11.28. – 2003.07.18.) (2003.07.19. – 2003.07.22.)	Ante Čičin-Šain (1990.08. –1992.05.)	France Arhar (1991–2001)
Kori Udovički (–) (2003.07.23. – 2004.02.25.)	Pero Jurković (1992.06. –1996.03.)	Mitja Gaspari (2001–2007)
Radovan Jelašić (–) (2004.02.25. – 2010.07.28.)	Marko Škreb (1996.03. –2000.07.)	
Dejan Šoškić (–) (2010.07.28. – 2012.08.06.)	Željko Rohatinski (2000.07. –2012.07.08)	Marko Kranjec (2007–)
Jovanka Tabaković (SNS) (2012.08.06.–)	Boris Vujčić (2012.07.08.–)	

Forrás: a szerző munkája

5. A hatalommal szembeni ellensúlyok közül megemlítendő továbbá a **parlamentari biztosi intézmény (ombudsman)** is. Az első ombudsmant az 1809. évi svéd alkotmány alapján 1810-ben a svéd parlament választotta meg.¹⁶⁷ Az ombudsman feladata, hogy az állampolgárok részére a közigazgatás által okozott jogsérelmekkel szemben jogvédelmet nyújtson, miközben támogatja a parlament ellenőrző funkcióját a kormánnyal és az államigazgatással szemben. Az intézmény csupán a XX. században terjedt tovább, így felállításra került Finnországban (1920), Norvégiában (1952), Dániában (1955); némi módosítással és feladatdifferenciálással pedig az Egyesült Királyságban (1967), Kelet-Közép-Európa államaiban a rendszerváltások után, míg Franciaországban 2011-ben újjászervezték a működését.¹⁶⁸ A szövetségi államokban ritkán alkalmazzák, így sem az Amerikai Egyesült Államokban, sem pedig Németországban nem létezik szövetségi szinten ombudsman.¹⁶⁹ Az USA-ban helyi szinten működnek ombudsmanok, míg Olaszországban regionális szinten találhatóak meg.¹⁷⁰ Érdekességként megemlíthető, hogy 1992-ben az Európai Unió is létrehozta az Európai Ombudsman intézményét. Az ombudsmanok

¹⁶⁵ Vö.: Körösenyi–Tóth–Török Gábor: *i. m.* 364. o.

¹⁶⁶ *Európai Bizottság: a törvény veszélyezteti a jegybank önállóságát.*

Forrás: <http://www.vajma.info/cikk/szerbia/17087/Europai-Bizottsag-a-torveny-veszelyeztetni-a-jegybank-onallosagat.html> (Letöltve: 2012.08.06.)

¹⁶⁷ Kukorelli: *i. m.* 475. o.

¹⁶⁸ Kukorelli: *i. m.* 475. o.

¹⁶⁹ Megjegyzendő, hogy Németországban négy tartományban tevékenykedik ombudsman, azonban a tartományi és szövetségi panaszbizottságok látják el túlsúlyban ezen funkciókat.

¹⁷⁰ Körösenyi–Tóth–Török: *i. m.* 585. o.

jellemzésénél fontos utalni a feladatok típusára is, így már két típust különböztethetünk meg: általános és szakombudsmanokat.¹⁷¹

A balkáni régiót elemezve a következő sajátosságokat említhetjük meg. Albániában 1999-ben hívták életre az ombudsmani intézményt, ahol egy általános biztos tevékenykedik országos hatáskörrel.¹⁷² Bosznia – Hercegovinában három ombudsman tevékenykedik országosan, akiket a szövetségi parlament választ hat évre.¹⁷³ A 2007-ben elfogadott montenegrói alkotmány nevesíti az emberi jogok biztosát, illetve három helyettesét, akiket hat évre a parlament választ meg.¹⁷⁴ A macedón ombudsman a parlament többsége választja meg nyolc évre; az intézmény felállítására 1997-ben került sor.¹⁷⁵ Koszovóban 2000 óta tevékenykedik az általános emberi jogi ombudsman,¹⁷⁶ az ombudsman és öt helyettesét a parlament egyszerű többségi szavazással választja meg öt évre.¹⁷⁷

Horvátországban az 1992-ben felállított biztosi intézményben az általános ombudsman mellett három helyettest nevesít a törvény, akiket a parlament többségének szavazatával nyolc évre választanak meg.¹⁷⁸ Feladatkörük megegyezik a régióban honos típusokkal, vagyis általános emberi jogvédelmet nyújt az állampolgároknak. Szlovéniában 1993-ban választották meg az első ombudsman az emberi jogok és szabadságok feladatkörére, őt a köztársasági elnök javaslatára a parlament 2/3-os többséggel választja meg hat évre.¹⁷⁹ Szlovéniában is monokratikus intézményrendszer működik, ahol az ombudsman alá négy helyettes van rendelve.¹⁸⁰

Szerbiában, egy Európában ritka megoldást alkalmaznak, ugyanis három szinten működik az ombudsmani intézmény.¹⁸¹ Országos szinten 2006-ban hozták létre az intézményt, az ombudsman és négy helyettesét a parlament többsége választja meg öt évre. Hatáskörük a gyermekek jogait, a nemzeti kisebbségek jogait, az esélyegyenlőséget és fogyatékkal élők jogait valamint a szabadságvesztéssel járó bűnelkövetők körét öleli fel. Tartományi szinten a Vajdaságban működő ombudsman intézményét 2002-ben alapították; a parlamenti biztost és öt helyettesét hat évre a Tartományi Képviselőház kétharmados többsége választja meg öt évre, feladataik megegyeznek a köztársasági ombudsman hatáskörével. Helyi szinten pedig 15 ombudsman működik az önkormányzatok körében. (A régióban található parlamenti biztosokat összefoglaló táblázatot a 3. számú melléklet tartalmazza.)

¹⁷¹ Szakombudsmanokat vagy a parlament választ (Magyarországon ilyen volt 2011.december 31-ig a kisebbségi, adatvédelmi és jövő nemzedéke ombudsman) vagy pedig valamely minisztérium speciális területre (oktatási ombudsman volt korábban az Oktatási Minisztériumban Magyarországon).

¹⁷² *People's Advocate / Legal Base*. Forrás: <http://www.avokatipopullit.gov.al/?p=849&lang=en> (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁷³ *Law on Amendments to the law on ombudsman for human rights of Bosnia and Hercegovina*. Forrás: <http://www.ombudsmen.gov.ba/materijali/0%20noma/lawonlawomb.pdf> (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁷⁴ *Zakon o zaštiti i sloboda Crne Gore*. Forrás: http://www.ombudsman.co.me/docs/sizvestaji/Zakon_o_zastitniku_ci_ljudskih_prava_i_sloboda_Crne_Gore.pdf (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁷⁵ *Mandate*. Forrás: http://www.ombudsman.mk/ombudsman/EN/about_the_ombudsman/mandate.aspx (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁷⁶ *Misija Istitucija Ombudsmana*. Forrás: <http://www.ombudspersonkosovo.org/new/?id=1,54,54,54,s> (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁷⁷ Népi ügyvédről szóló törvény (*Halk Avukati Yasasi*) Forrás: http://www.ombudspersonkosovo.org/new/img/images/content/other/454056_Ligji_per_%20Avukatin_%20e_%20Popullit_%20LIGJI_%20Nr_%20003-L-195%28turkish%29.pdf (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁷⁸ *The People's Ombudsman Act*. Forrás: <http://www.ombudsman.hr/en/regulation/121-the-peoples-ombudsman-act.html> (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁷⁹ *Human Rights Ombudsman Law*. Forrás: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/ustava-zakoni/zakon-o-varuhu-clovekovih-pravic/?L=6> (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁸⁰ *Leadership*. Forrás: <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/vodstvo/?L=6> (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁸¹ Ördög Tibor: Szerbia ombudsmani rendszere In: Antal Attila (szerk.): *Eötös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolájának III. Konferenciája, Politikatudományi tanulmányok. ELTE-ÁJK, Budapest, 2012. 79-93. o.*

Amint a 2. számú táblázatban látható Horvátországban és Szerbiában máig egy ombudsman tevékenykedett, míg Szlovéniában már három személy is betöltötte a tisztséget. Ennek hátterében az áll, hogy míg Szlovéniában már az 1990-es évek közepén létrehozták a parlamenti biztosi intézményt, addig a másik két országban 2004 és 2005-ig várni kellett.

2. számú táblázat: Ombudsmanok

Horvátország	Szlovénia	Szerbia
Jurica Malčić (2004.11.30. –)	Ivan Bizjak (1994.09. – 2000.09.29.)	Saša Janković (2007.07.23. –)
	Matjaž Hadžek (2001.02.21. – 2007.02.22.)	
	Zdenka Čebšek–Travnik (2007.02.22. –)	

Forrás: a szerző munkája

6. A végrehajtás funkcionális hatalmát a vertikális vagy **területi alapú hatalommegosztás** intézményei is ellensúlyozhatják.

A szerb alkotmány kimondja, hogy a köztársaság területe egységes és oszthatatlan, ennek értelmében unitárius államról beszélhetünk. Azonban az alaptörvény azt is tartalmazza, hogy az állami hatalmat a polgárok tartományi autonómiára és helyi önkormányzatra való joga korlátozza.¹⁸² Mára gyakorlatilag csak a Vajdaság Autonóm Tartomány élvezi ezeket a jogosítványokat, mivel Koszovó kinyilvánította függetlenségét. A tartomány jogai tekintetében védelemben részesül, ennek megfelelően az illetékes tartományi szerv keresetindítási joggal rendelkezik az Alkotmánybíróságnál, amennyiben az autonómiára való joggal ellentétes jogszabály születik a köztársasági képviselőházban, illetve, ha a köztársasági kormány valamely rendelete sérti önállóságát. A horvát alkotmány értelmében a köztársaság területe szintén egységes és oszthatatlan, ennek értelmében a horvátok is unitárius államszerkezettel rendelkeznek. Azonban az alaptörvény azt is tartalmazza, hogy az állami hatalmat a polgárok regionális autonómiára és helyi önkormányzatra való joga korlátozza.¹⁸³

A szerb alkotmány a helyi (települési) önkormányzatok három típusát határozza meg: községek, városok és Belgrád főváros. A horvát alaptörvény a közigazgatási beosztás két szintjét különbözteti meg: 21 megyét (*županija*) (regionális önkormányzat); 429 községet és 127 várost (helyi önkormányzat) különböztet meg. A szlovén alkotmányon 2006-ban módosítottak az Európai Unióhoz való csatlakozáskor, így a következő közigazgatási beosztást hozták létre: az országot 12 régióra (*regija*) osztották fel, melyben 210 községet (*občina*) határoztak meg (egy-egy községet több helyi önkormányzat alkot), a községek közül 11 úgynevezett városi községgé (*mestna občina*) lett létrehozva.

Irodalomjegyzék

Könyvek, tanulmányok:

Körösényi András–Tóth Csaba–Török Gábor: *A magyar politikai rendszer*, Osiris Kiadó, Budapest, 2005.

Kukorelli István (szerk.): *Alkotmánytan I*, Osiris Kiadó, Budapest, 2007.

Ördögh Tibor: *Szerbia ombudsmani rendszere* In: *Antal Attila (szerk.): Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolájának III. Konferenciája, Politikatudományi tanulmányok. ELTE-ÁJK, Budapest, 2012.*

Szilágyi Imre: *Konzolidált demokrácia jött-e létre Szlovéniában?* Politikatudományi Szemle XXI. évfolyam, 2012/2. szám

Jogszabályok:

A Szlovén Köztársaság Alkotmánya. Forrás: http://www.servat.unibe.ch/icl/si00000_.html (Letöltve: 2012.01.23.)

Az albán alkotmánybíróságról szóló törvény. Forrás: <http://www.gjk.gov.al/> (Letöltve: 2012.01.23.)

Constitution/VIII: The Constitutional Court. Forrás: <http://www.us-rs.si/media/full.text.of.the.constitution.full.text.pdf> (Letöltve: 2012.01.23.)

Constitution of Bosnia and Herzegovina, Article VI: Constitutional Court.

Forrás: http://www.ccbh.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_engl.pdf (Letöltve: 2012.01.23.)

Human Rights Ombudsman Law. Forrás: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/ustava-zakoni/zakon-ovaruhu-clovekovih-pravio?L=6> (Letöltve: 2012.01.23.)

Law on Amendments to the law on ombudsman for human rights of Bosnia and Herzegovina. Forrás: <http://www.ombudsmen.gov.ba/materijali/0%20nama/lawonlawomb.pdf> (Letöltve: 2012.01.23.)

¹⁸² Szerbia Köztársaság Alkotmányának hetedik része.

¹⁸³ *Ustav Republike Hrvatske član 132.*

Népi ügyvédéről szóló törvény (*Halk Avukatı Yasası*)

Forrás: http://www.ombudspersonkosovo.org/new/img/images/content/other/454056_Ligji_per_%20Avokatin_%20e_%20Popullit_%20LIGJI_%20Nr_%2003-L-195%28turkish%29.pdf (Letöltve: 2012.01.23.)

People's Advocate / Legal Base. Forrás: <http://www.avokatipopullit.gov.al/?p=849&lang=en> (Letöltve: 2012.01.23.)

Szerbia Köztársaság Alkotmánya. Forrás: <http://www.zenta-senta.co.rs/doc/20061226alkotmanyhu.pdf> (Letöltve: 2012.01.23.)

The People's Ombudsman Act. Forrás: <http://www.ombudsman.hr/en/regulation/121-the-peoples-ombudsman-act.html> (Letöltve: 2012.01.23.)

Ustav Republike Hrvatske

Forrás: <http://www.usud.hr/uploads/Redakcijski%20prociscen%20tekst%20Ustava%20Republike%20Hrvatske,%20Ustavni%20sud%20Republike%20Hrvatske,%2023.%20ozujka%202011.pdf>

(Letöltve: 2012.01.23.)

Zakon o referendumu in ljudskih inicijativi člen 57–59.

Forrás: <http://www.media-forum.si/slo/pravo/pravni-viri/zakon-o-referendumu.pdf> (Letöltve: 2012.08.07.)

Zakon o Ustavnom Sudu Republike Srbije.

Forrás: <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/sr-Latn-CS/72-100030/zakon-o-ustavnom-sudu> (Letöltve: 2011.12.08.)

Zakon o zaštitniku / ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Forrás: http://www.ombudsman.co.me/docs/izvjestaji/Zakon_o_zastitniku_ci_ljudskih_prava_i_sloboda_Crne_Gore.pdf (Letöltve: 2012.01.23.)

Egyéb internetforrások:

About the Court / Institution / Position. Forrás: <http://www.us-rs.si/en/about-the-court/institution/> (Letöltve: 2012.01.23.)

About the Court / Justice. Forrás: <http://www.ustavnisudcg.co.me/engleska/sudijee.htm> (Letöltve: 2012.01.23.)

Constitutional Court history. Forrás: <http://www.ustavnisudcg.co.me/engleska/istorijate.htm> (Letöltve: 2012.01.23.)

Európai Bizottság: a törvény veszélyezteti a jegybank önállóságát.

Forrás: <http://www.vajma.info/cikk/szerbia/17087/Europai-Bizottsag-a-torveny-veszelyeztetni-a-jegybank-onallosagat.html> (Letöltve: 2012.08.06.)

History. Forrás: <http://www.gjk-ks.org/?cid=2,2> (Letöltve: 2012.01.23.)

Leadership. Forrás: <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/vodstvo?L=6> (Letöltve: 2012.01.23.)

O Sudu. Forrás: <http://www.ccbh.ba/srp/article.php?pid=1171&kat=603&pkat=609> (Letöltve: 2012.01.23.)

Organizational chart of the Constitutional Court. Forrás: http://www.gjk-ks.org/repository/docs/organogrami_gjk_ang.pdf (Letöltve: 2012.01.23.)

Mandate. Forrás: http://www.ombudsman.mk/ombudsman/EN/about_the_ombudsman/mandate.aspx

(Letöltve: 2012.01.23.)

Misija Istitucija Ombudsmana. Forrás: <http://www.ombudspersonkosovo.org/new/?id=1,54,54,54,s> (Letöltve: 2012.01.23.)

Referendumi. Forrás: <http://volitve.gov.si/> (Letöltve: 2012.08.07.)

Referenduma EU in NATO. Forrás: <http://www.dvk.gov.si/referendum/eu-nato/> (Letöltve: 2012.08.07.)

Republic of Slovenia Constitutional Court. About the Court. Position.

Forrás: <http://www.us-rs.si/en/about-the-court/institution/> (Letöltve: 2012.08.06.)

Republic of Slovenia Constitutional Court. About the Court. Organisation.

Forrás: <http://www.us-rs.si/en/about-the-court/institution/organisation/> (Letöltve: 2012.08.06.)

Rezultati izjašnjavanja. Forrás: http://www.rlk.parlament.gov.rs/latinica/propisi_frames.htm (Letöltve: 2012.01.23.)

Službeni nepotpuni rezultati državnog referenduma.

Forrás: <http://www.izbori.hr/2012Referendum/rezultati/rezultati.html> (Letöltve: 2012.01.23.)

Ustavni Sud Srbije. Forrás: http://www.ustavni.sud.sr.gov.yu/sastav/lat_index.php (Letöltve: 2011.12.08.)

Ustavni Sud Srbije. Forrás: http://www.ustavni.sud.sr.gov.yu/sudska_praksa/lat_bilteni.php (Letöltve: 2011.12.08.)

Za Ustavnog sud / Istorijat. Forrás: <http://www.constitutionalcourt.mk/domino/WEBSUD.nsf> (Letöltve: 2012.01.23.)

Za Ustavnog sud / Sostav i organizacija. Forrás: <http://www.constitutionalcourt.mk/domino/WEBSUD.nsf> (Letöltve: 2012.01.23.)

19. *Suibnja - Referendum o hrvatskoj samostalnosti*. Forrás: <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=1767&sec=461> (Letöltve: 2012.01.23.)

Mellékletek

1. számú melléklet: A régióbeli alkotmánybíróságok jellemzői

Ország	Alapítás éve	Tagok száma	Megbízatás ideje	Megválasztás módja
Szerbia	1963 (2006)	15	9 évre	5 főt a parlament, 5 főt az államfő és 5 főt a Szerbiai Semmítőbíróság ¹⁸⁴
Horvátország	1963 (1990)	13	8 évre	Parlament választja.
Albánia	1992	9	9 évre (3 évente 1/3-a rotálódik)	Parlament jóváhagyásával az államfő nevezi ki.
Montenegró	1963 (1992)	6	3 évre	Államfő választja.
Bosznia és Hercegovina	1963 (1995)	9	5 évre	4 főt a Föderáció, 2 főt a Szerb Köztársaság, 3 főt az Európai Emberi Jogok Bíróságának elnöke nevez ki.
Macedónia	1963 (1991)	9	9 évre	Parlament választja.
Szlovénia	1963 (1991)	9	9 évre	Parlament javaslatára az államfő nevezi ki.
Koszovó	1963 (2001)	9	n.a.	n.a.

Forrás: a szerző munkája

2. számú melléklet: A balkáni régió államfőinek jellemzői

Ország	Kormányforma	Megbízatási idő (újra választás)	Választás módja	Államfő
Szerbia	„kvázi” félelnöki	5 év/1x	közvetlen	Tomislav Nikolić, 2012- (függ. SNS)
Horvátország	parlamentáris	5 év/1x	közvetlen	Ivo Josipović, 2009- (függ.)
Szlovénia	parlamentáris	5 év/1x	közvetlen	Danilo Türkc, 2007- (függ.)
Bosznia-Hercegovina	félelnöki	4 év/8 havonta rotálódik	3 etnikum 2 entitásból 3 főt választ	Bakir Izetbegović, 2012.márc. – (bosnyák)
Montenegró	félelnöki	5 év/1x	közvetlen	Filip Vujanović, 2008- (függ., Szoc.Dem. Párt)
Koszovó	parlamentáris	5 év/1x	közvetett (parlament 2/3-a), 2012-től közvetlen	Alifete Jahjaga, 2010- (függ.)
Albánia	parlamentáris	5 év/1x	közvetett (parlament 3/4-e)	Bujar Nishani, 2012- (függ., Albán Demokrata Párt)
Macedónia	parlamentáris	5 év/1x	közvetlen	Gjorge Ivanov, 2009- (Demokrata Párt)

Forrás: a szerző munkája

¹⁸⁴ A Népképviselőház öt bírót a köztársasági elnök által javasolt 10 jelölt közül választ meg, a köztársasági elnök az Alkotmánybíróság öt bíróját a Népképviselőház által javasolt 10 jelölt közül nevezi ki, míg a Legfelsőbb Semmítőbíróság általános értekezlete öt bírót az Igazságszolgáltatási Tanács és az Állami Ügyészi Tanács együttes ülésén javasolt 10 jelölt közül választ. Minden előterjesztett jelölt-listáról megválasztott jelöltek közül egynek az autonóm tartományokból kell lennie.

3. számú melléklet: A régióbeli ombudsmanok jellemzői

Ország	Létrehozatal ideje	Biztosok száma	Hatáskörök	Megbízás módja/ideje	Megjegyzés
Albánia	1999	1	emberi jogok	n.a.	Országos szint
Bosznia – Hercegovina	n.a.	3	gyermek jogok, nemzeti, vallási, egyéb kisebbségi jogok, gazdasági, szociális, kulturális jogok, politikai és polgári jogok, diszkrimináció elleni, szabadságvesztéssel sújtottak ügyei, fogyatékkal élők jogai	6 évre	n.a.
Montenegró	n.a.	1+3 helyettes	emberi jogok	6 évre	Országos szint
Macedónia	1997	1	emberi jogok	8 évre	Országos szint
Koszovó	2000	1+5 helyettes	emberi jogok	5 évre parlament többsége	Országos szint
Szlovénia	1993	n.a.	emberi jogok	6 évre parlament 2/3-a	Országos szint
Horvátország	1992	1+3 helyettes	emberi jogok	8 évre parlament többsége	Országos szint
Szerbia	2006.	1+4 helyettes	gyermek jogai, nemzeti kisebbségek jogai, esélyegyenlőség és fogyatékkal élők jogai, szabadságvesztéssel sújtottak ügyei	5 évre parlament többsége	Országos szint
	2002	1+5 helyettes	u.a.	6 évre Vajdaság Képviselő házának 2/3-a	Tartományi szint
	2002-től	16 községben	–	Községi Képviselő Testület többsége	Helyi önkormányzati szint

Forrás: a szerző munkája